

«ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ»

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΤΖΑΝΟΥ, MD, PhD, MSc

ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑΣ-ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

MSc ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

Ιατρική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αθήνα, Ιούνιος 2020

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ-ΟΡΙΣΜΟΙ

- ▶ Έρευνες για την απόκτηση πληροφοριών ή απόψεων από τους χρήστες
- ▶ Εφαρμογή στις κοινωνικές επιστήμες για τη μελέτη κοινωνικών φαινομένων

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

- ▶ Ο όρος « **ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ** » ταυτίζεται από πολλούς με την εγγενώς θετική έννοια της ποιότητας, αντιπαρατιθέμενη παραλλήλως με την περιορισμένη σε βάθος και ουσία «ποσοτική έρευνα»

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ- ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Η ποιοτική έρευνα διαφέρει σημαντικά ως προς τα μεθοδολογικά κριτήρια άντλησης γνώσης, αλλά και τη βελτιωτική, από την ποσοτική έρευνα

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

► Οι ποιοτικές μέθοδοι εφαρμόζονται σε ερευνητικά προγράμματα που στοχεύουν στην:

► Περιγραφή

► Ανάλυση

► Κατανόηση

κοινωνικών διαδικασιών, καταστάσεων ή σχέσεων μεταξύ κοινωνικών ομάδων ή ατόμων

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

- ▶ «Ποιοτική έρευνα» : αποτελεί την κατάλληλη μεθοδολογική επιλογή για να διερευνηθούν σε βάθος :
 - ▶ Αναπαραστάσεις
 - ▶ Στάσεις
 - ▶ Κίνητρα
 - ▶ Συναισθηματικά και Συμβολικά/φαντασιακά δεδομένα και δεδομένα της συμπεριφοράς των ατόμων

ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ- ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

- ▶ Η ποιοτική έρευνα απαντά κυρίως στα ερωτήματα « **πώς** » και « **γιατί** »
- ▶ Η ποσοτική έρευνα επικεντρώνεται στα ερωτήματα « **πόσο** » και « **ποιός** »

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Ο ερευνητής που ακολουθεί ποιοτικές μεθόδους έρευνας οφείλει να διερευνήσει:

- ▶ την ατομική δράση μέσα σε συγκεκριμένες δομές
- ▶ να κατανοήσει το αλληλένδετο και τη διαπλοκή του ατομικού με το κοινωνικό συμφέρον
- ▶ την ταυτότητα του ατόμου και την στάση ζωής του

ΣΤΟΧΟΙ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- ❖ Ποιοτική έρευνα και ανάλυση
- ❖ Θεωρίες και προσεγγίσεις ποιοτικής έρευνας
- ❖ Αξιοπιστία και εγκυρότητα ποιοτικών ερευνών
- ❖ Σχεδιασμός ποιοτικών ερευνών

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ποιοτική έρευνα είναι η συστηματική διερεύνηση που ασχολείται με:

- την κατανόηση των ανθρώπινων υπάρξεων,
- τη φύση των συναλλαγών μεταξύ τους και
- με το περιβάλλον τους

Παρέχει τη δυνατότητα να αναπτύξουν νέες θεωρίες ή να διευρύνουν και να απορρίψουν υπάρχουσες

Η περιγραφή της ανθρώπινης εμπειρίας είναι το στήριγμα της ποιοτικής έρευνας

Χαρακτηριστικά Ποιοτικής Έρευνας-(1)

- Διεξαγωγή της έρευνας με επιστημονικά κριτήρια
- Η ύπαρξη ευελιξίας του ερευνητικού πλάνου
- Κριτικός έλεγχος από τον ερευνητή
- Οι ερμηνείες να βασίζονται σε θεωρία(ες)
- Οι ερμηνείες θα πρέπει να επιτρέπουν την γενίκευση

Χαρακτηριστικά Ποιοτικής Έρευνας-(2)

- Δεν θα πρέπει να θεωρείται ανταγωνιστική των ποσοτικών μεθόδων διερεύνησης
- Δεν θα πρέπει να αγνοεί το πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον, εντός του οποίου αναπτύσσονται ηθικά διλήμματα
- Η ποιοτική έρευνα είναι ολιστική (ενδιαφέρεται για τους ανθρώπους και το περιβάλλον τους) και φυσική (χωρίς περιορισμούς και ελέγχους)

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα (1/2)

ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ

- Αντικειμενικές
- Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας γίνεται στην αρχή της έρευνας
- Δοκιμάζει μια θεωρία
- Υπάρχει μια πραγματικότητα
- Τα δεδομένα είναι ανεπηρεάστα
- Έλεγχος, ακρίβεια
- Μετρήσιμες

- Υποκειμενικές
- Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας διεξάγεται προοδευτικά
- Αναπτύσσει μια θεωρία
- Υπάρχουν πολλαπλές πραγματικότητες
- Τα δεδομένα ενέχουν βαθμό επηρεασμού
- Ανακάλυψη, διερεύνηση
- Ερμηνευτικές

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα (2/2)

ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ

- ▶ Στατιστικοί όροι
- ▶ Ο ερευνητής δεν συμμετέχει
- ▶ Αφορά άτομα
- ▶ Η λογική είναι συμπερασματική
- ▶ Αναδεικνύει σχέσεις-αιτίες
- ▶ Χρησιμοποιεί εργαλεία μέτρησης
- ▶ Το δείγμα είναι καθορισμένο και συγκεκριμένο

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ

- ▶ Πλούσιες αφηγήσεις
- ▶ Ο ερευνητής συμμετέχει
- ▶ Αφορά συμμετέχοντες
- ▶ Ερευνητικά ερωτήματα
- ▶ Η λογική είναι επαγωγική
- ▶ Περιγράφει νοήματα και διερευνά
- ▶ Χρησιμοποιεί την επικοινωνία και την παρατήρηση
- ▶ Το μέγεθος του δείγματος δεν είναι απόλυτο

Πλεονεκτήματα από τον συνδυασμό των δύο μεθοδολογιών (triangulation – τριγωνοποίηση)

- ▶ **Ανάπτυξη και πρόοδος της έρευνας** (η μια μέθοδος μπορεί να βοηθήσει στον εμπλουτισμό και την ανάπτυξη της άλλης)
- ▶ **Αύξηση του βαθμού αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων** (συλλογή δεδομένων από διαφορετικές πηγές)
- ▶ **Αύξηση της δυναμικής της έρευνας** (μέσω του συμπληρωματικού χαρακτήρα και των δύο)
- ▶ **Παραγωγή νέων τρόπων σκέψης**

Θέματα αξιοπιστίας και εγκυρότητας των ποιοτικών ερευνών

► Εννοούμε κυρίως τις λέξεις

1. **σταθερότητα,**
2. **δυνατότητα αναπαραγωγής,**
3. **πιστότητα,**
4. **αυθεντικότητα,**
5. **εφαρμογή ευρημάτων**

► Ένας από τους κυριότερους προβληματικούς παράγοντες που μπορούν να βλάψουν την αξιοπιστία και εγκυρότητα μιας ποιοτικής έρευνας είναι

► ο ερευνητής (ουδετερότητα),

► τα άτομα της μελέτης (έχουν διαφορετικές αντιλήψεις, αξίες, πεποιθήσεις) και

► οι μεροληψίες (εμφανίζονται σε όλα σχεδόν τα στάδια της μελέτης)

Παράγοντες κινδύνου για την παραγωγή αλλοιωμένων αποτελεσμάτων

- ▶ Οι αντιδράσεις των συμμετεχόντων που προκαλούνται από τη ιδιότητα του ερευνητή
- ▶ Οι αλλαγές κατά τη διεξαγωγή της έρευνας
- ▶ Οι μεροληψίες του ερευνητή που οφείλονται σε στοιχεία της προσωπικότητάς του ή λόγω της επαγγελματικής του ιδιότητας
- ▶ Η αδυναμία και η ανεπάρκεια του, λόγω έλλειψης εκπαίδευσης, εμπειρίας ή προετοιμασίας

Προϋποθέσεις διασφάλισης αποτελεσμάτων

- ▶ Ο έλεγχος του τρόπου δειγματοληψίας
- ▶ Η τριγωνοποίηση ή διασταύρωση (διασφαλίζει τα κριτήρια της αξιοπιστίας, της αυθεντικότητας και της δυνατότητας αναπαραγωγής)
- ▶ Ο έλεγχος των εναλλακτικών εννοιών, ερμηνειών, κατηγοριών, παραμέτρων (ανάπτυξη ερευνητικού πλαισίου)
- ▶ Ανάλυση των αρνητικών περιπτώσεων (όλες εκείνες οι διαδικασίες που ακολουθεί ο ερευνητής προκειμένου να βρει, να καταγράψει και να περιγράψει τις περιπτώσεις που δεν μπορούσαν να εξηγηθούν από την θεωρία)

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

- ▶ Αποφασίζει σχετικά με την υπόθεση, τα ερευνητικά ερωτήματα
- ▶ Αποφασίζει για τις τεχνικές δειγματοληψίας
- ▶ Επιλογή της τοποθεσίας για τη συλλογή των πληροφοριών και θέματα εξοπλισμού
- ▶ Συλλογή του υλικού

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ- ΣΥΛΛΟΓΗ ΥΛΙΚΟΥ-ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

- ▶ Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ είναι μια τεχνική για να συλλέξουμε πληροφορίες

Μειονέκτημα: η συνέντευξη δεν έχει δυνατότητα να συλλέξει δεδομένα από πολλά άτομα όπως το ερωτηματολόγιο.

Όμως αυτό που χάνει σε έκταση το κερδίζει σε βάθος

- ▶ Η συνέντευξη μπορεί να αποκαλύψει γιατί οι καταναλωτές προτιμούν ένα προϊόν ανάμεσα σε άλλα με την ίδια τιμή
- ▶ Ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να κάνει διευκρινιστικές ερωτήσεις στον ερωτώμενο

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

- ▶ Σχεδιασμός του τρόπου επεξεργασίας των δεδομένων
- ▶ Καλά οργανωμένη διαχείριση, αποθήκευση και ανάκτηση των δεδομένων
- ▶ Αποφασίζεται η θεωρητική υποστήριξη της ανάλυσης
- ▶ Ελέγχονται τα κριτήρια αξιολόγησης
- ▶ Διάχυση αποτελεσμάτων και παρουσίαση ευρημάτων της έρευνας

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕ ΠΡΟΣΩΠΟ

- ▶ Κλασική μέθοδος συλλογής δεδομένων στην εμπειρική κοινωνική έρευνα.
- ▶ Πρόκειται για έρευνες που διεξάγονται στα νοικοκυριά της χώρας, όπου αναζητείται το «κατάλληλο», ανάλογα με την έρευνα άτομο προς διενέργεια της συνέντευξης
- ▶ Τα ερωτηματολόγια της μεθόδου είναι σύνθετα, αφού μια συνέντευξη μπορεί να διαρκέσει πολύ χρόνο (μέχρι 1 ώρα)
- ▶ Η μεθοδολογία ταιριάζει σε έρευνες προσδιορισμού συμπεριφοράς και όχι απλώς σε έρευνες καταγραφής

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

- ▶ Η διεξαγωγή τηλεφωνικών ερευνών αποτελούν την πιο διαδεδομένη μέθοδο συλλογής δεδομένων
- ▶ Απαιτεί σημαντικά μικρότερο χρόνο πραγματοποίησης
- ▶ Εξασφαλίζει καλύτερη γεωγραφική και δημογραφική κάλυψη (διασπορά του δείγματος) και διεισδύει σε νοικοκυριά και σε ολόκληρες περιοχές όπου η μέθοδος συνέντευξης πρόσωπο με πρόσωπο είναι σχεδόν απαγορευτική
- ▶ Στο μέτρο που το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν διαθέτουν τηλέφωνο είναι σχεδόν ανύπαρκτο δεν δημιουργεί μεροληψίες υπο-αντιπροσώπησης του δείγματος

ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ (coding)/ (1)

- ▶ Είναι μια μέθοδος αντιστοίχισης των ερευνητικών δεδομένων και ταξινόμησής τους σε κατηγορίες που έχουν νόημα και είναι σημαντικές για τους συμμετέχοντες
- ▶ Καθοδηγείται από τα ερευνητικά ερωτήματα

ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ (2)

Διαχωρίζεται σε δύο στάδια:

- Μείωση του όγκου των δεδομένων
- Αναλυτική κατηγοριοποίηση

Για να είναι επιτυχημένη η κωδικοποίηση χρειάζεται να περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά όπως τίτλο, ορισμός, τμήματα δεδομένων, συνδέσεις, μοντέλο

ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ (3)

Υπάρχουν τρεις τύποι κωδικοποίησης:

- **Ανοικτή** (ανάγνωση και εξέταση δεδομένων = κατηγορίες)
- **Κατά άξονα** (οργανώνει, συνδέει, ανακαλύπτει κατηγορίες)
- **Επιλεκτική** (εξετάζει, αναγνωρίζει, υποστηρίζει κατηγορίες)

ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ/(4)

- ▶ Δεδομένου ότι οι παρατηρήσεις δεν μπορούν να είναι 100% πλήρεις, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι αυτή η διαδικασία κατηγοριοποίησης προσδίδει μια ψευδή επιστημονική ευπρέπεια στα δεδομένα
- ▶ Σύστημα «αποθήκευσης και ανάκτησης» που επιτρέπει τη φύλαξη των δεδομένων κάτω από τις σχετικές κατηγορίες και την εύκολη ανάκτησή τους για ανάλυση

ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ (5)

- Για να διευκολύνει τη διαδικασία της κωδικοποίησης ο ερευνητής, είναι σημαντικό να σημειώνει συνεχώς τις κατηγορίες ή τις πιθανές κατηγορίες στα περιθώρια του ανεπεξέργαστου υλικού

Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων

Η διαδικασία της ανάλυσης μπορεί να διαχωριστεί σε τρία επιμέρους στάδια:

❖ Περιορισμός των δεδομένων

(έμφαση σε αυτά που πραγματικά απαιτούν απαντήσεις)

❖ Παράθεση ή παρουσίαση των δεδομένων

(γραφήματα, περιλήψεις)

❖ Έλεγχος των δεδομένων και νηματοποίηση τους

(απόδοση νοήματος από τον ερευνητή στα δεδομένα που συνέλεξε)

Ο ρόλος του ερευνητή στην διαδικασία της ανάλυσης, η εμπειρία του, η ακεραιότητα του, η επιστημονική του πληρότητα και οι στόχοι που έχει θέσει, μπορούν να επηρεάσουν άμεσα ή έμμεσα την διαδικασία

Τεχνικές ανάλυσης ποιοτικών ερευνών (1)

Ανάλυση περιεχομένου

- ▶ Αποτελεί μια από τις σημαντικότερες ποιοτικές μεθόδους
- ▶ Επιτρέπει τη συστηματική, αντικειμενική διερεύνηση και ανάλυση τόσο του γραπτού όσο και του προφορικού λόγου
- ▶ Απαιτεί αναλυτική σκέψη και δημιουργικότητα

Τεχνικές ανάλυσης ποιοτικών ερευνών (2)

Οι δύο σύγχρονοι τύποι ανάλυσης περιεχόμενο που χρησιμοποιούνται στη νοσηλευτική έρευνα:

- ▶ **Η σημασιολογική ανάλυση περιεχομένου**
(αφορούν το πρόδηλο ή φανερό επίπεδο)
- ▶ **Η συμπερασματική ανάλυση περιεχομένου**
(αφορούν το άδηλο και όχι φανερό επίπεδο)

Ο ερευνητής αναζητά κάθε διαθέσιμη πηγή
(γραπτή, φράσεις, νοήματα) και εξάγει ανάλογα συμπεράσματα

Τεχνικές ανάλυσης ποιοτικών ερευνών (3)

- ▶ Κατά παράδοση, τα ποιοτικά δεδομένα κατηγοριοποιούνται κατά μη ηλεκτρονικό τρόπο και κατηγοριοποιούνται κατά θέμα

Μετατροπή των ποιοτικών δεδομένων σε ποσοτικά

- ▶ Αξιοποιείται όταν στόχος ενός ερευνητή είναι απλώς η περιγραφή
- ▶ Παραθέτει αριθμητικά δεδομένα που αναφέρεται στη συχνότητα εμφάνισης μιας κατηγορίας
- ▶ Υπάρχουν ποικίλα λογισμικά (Ethnograph, QSR NVIVO, Atlas)

Τεχνικές ανάλυσης ποιοτικών ερευνών (4)

- ▶ Δίνουν την δυνατότητα κωδικοποίησης του κειμένου σε αρκετές διαφορετικές κατηγορίες και σύνδεσης μεταξύ των κωδικών
- ▶ Τα προγράμματα ανακτούν τμήματα μαρκαρισμένου κειμένου μέσω μεμονωμένων κωδικών και μπορούν εύκολα να συγκρίνονται
- ▶ Η ηλεκτρονική κατηγοριοποίηση και ανάλυση γίνονται ολοένα πιο δημοφιλείς